

Як навучыць разумець мастацкі тэкст

Эфектыўныя метады і прыёмы работы з тэкстам на ўроках беларускай літаратуры

І. В. Яўсеенка,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
Рэчыцкага раённага ліцэя

Мэта семінара: пазнаёміць удзельнікаў з эфектыўнымі метадамі і прыёмамі работы з тэкстам на ўроках беларускай літаратуры.

Задачы: прадэманстраваць магчымасці прымянення на ўроках эфектыўных метадаў і прыёмаў работы з тэкстам; стварыць умовы для самарэалізацыі і творчай актыўнасці ўдзельнікаў, папоўніць метадычную скарбонку настаўнікаў.

Ход семінара

1. Арганізацыйны этап.

Прыём «Падары кветку».

Майстар, трымаючы ў руках кветку, прапануе ўдзельнікам майстар – класа адарваць палёстак з пажаданнямі: «Творчасці і крэатыўнасці», «Плёну ў дзейнасці», «Добрых вынікаў», «Новых ведаў», «Добрага настрою», «Самарэалізацыі».

Удзельнікам майстар–класа неабходна заняць месца ў групе па колеры атрыманых палёсткаў.

2. Мэтавызначэнне

Добрых метадаў існуе
роўна столькі, колькі існуе
добрых настаўнікаў

Д. Пойа

Сучасныя вучні не вельмі ахвотна чытаюць творы, бо большую частку часу проводзяць за камп'ютарам. Давайце паспрабуем адказаць самі сабе, чаму ж вучні не любяць чытаць. Так, ім не вельмі цікава. Цэнтральнай праблемай зацікаўленасці навучаннем з'яўляецца пошук такіх метадаў, форм і прыёмаў, якія накіраваны на дасягненне вучнем разумення ім мастацкага тэксту.

Якія ж метады і прыёмы можа выкарыстоўваць настаўнік на ўроках літаратуры, каб зацікавіць вучняў тэкстам і паспрыяць актыўнай рабоце на ўроку?

Паспрабуем вылучыць тыя, якія будуць спрыяць павышэнню матывацыі вучняў для работы з тэкстам.

3. Актуалізацыя вопыту настаўніка.

Літаратура вучыць адчуваць, спачуваць героям, раскрывае прыроду ўзаемаадносін людзей, расказвае пра чужыя памылкі, дапамагае пазбягаць сваіх. Настаўнік павінен імкнуцца навучыць вучняў самастойна арыентавацца ў тэксце мастацкіх твораў, разбірацца ў асноўных праблемах. Ажыццявіць гэта можна толькі пры ўмове актыўнай дзейнасці вучняў у

працэсе чытаньня і аналізу твораў. Дасягнуць мэты на ўроках літаратуры дапамогуць эфэктыўныя метады і прыёмы работы з тэкстам.

4. Работа з тэкстам «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» І. Чыгрынава.

Вядучы прымацоўвае да дошкі ствол дрэва, на якім схавана ключавое пытанне семінара.

Работу з тэкстам мы пачнём з прыёму **“Не ведаць – не сорамна”**. (**«Пытанне ў падарунак»**).

Запішыце тое пытанне, на якое вы хацелі б атрымаць адказ у ходзе ўрока. Прымацуйце сваё пытанне да галінак дрэва.

Прыём «Ключавое слова».

Давайце вылучым ключавыя словы з тэксту, каб быў зразумелы сэнс апавядання. Ключавыя словы мы прымацоўваем да каранёў дрэва.

Прыблізныя адказы: дзівак, боль, вайна, трагедыя, птушкі, свабода, абьякавасць.

Кожная група атрымлівае сваё заданне, працуе з ім і прадстаўляе сваю работу праз 5 хвілін.

I група – прыём «Дрэва рашэння». (*Прымяняецца для развіцця ўмення аргументаваць, разважаць.*) Кожны з нас любіць займацца прагнозамі. Зыходзячы са зместу апавядання “Дзівак з Ганчарнай вуліцы,” вырасцім сваё «Дрэва рашэнняў» і пачнём работу з тэкстам.

Сама тэма – гэта ствол дрэва.

«Лісточкі» – гэта прагнозы.

«Галінкі» – гэта аргументы.

Група малюе сваё дрэва, адказваючы на пытанне: «Як дапамагчы Дземідзёнку?».

II група – прыём «Дрэва чытаньня». Зыходзячы са зместу апавядання «Дзівак з Ганчарнай вуліцы», вырасцім сваё дрэва.

Сама тэма – гэта, ствол дрэва.

«Лісточкі» – гэта праблемы твора.

«Галінкі» – гэта аргументы наконт паводзін герояў апавядання.

Група малюе сваё дрэва.

III група – прыём «Складаю маршрут».

Карыстаючыся зместам апавядання, вызначце жыццёвы маршрут Дземідзёнкі з дапамогаю цытат па прыкладзе:

«Да вайны Дземідзёнак жыў пад Вітунем, там, дзе Лясныя Дачы.»

«Служыў ён лесніком.»

IV група – прыём «Куфэрак». Удзельнікам групы прапануецца выбраць аднаго з герояў апавядання і прымераць яго жыццё на сябе. Раскажыце ад імя выбранага вамі героя, чаму ён сябе паводзіць менавіта так, а не інакш.

V група – прыём «Ліст з будучага». Група складае ліст да падлеткаў (10–12 сказаў).

VI група – прыём «Ліст з будучага». Група складае ліст Дземідзёнку, запісваючы свае пажаданні галоўнаму герою апавядання (10–12 сказаў).

Прадстаўленне вынікаў работы ўсіх груп (не больш за 3 хв.).

Прымяненне метада «6 капялюшаў Бона» (удзельнікі разглядаюць праблемы твора з розных пазіцый і ракурсаў)

I група – белы капялюш (канкрэтныя меркаванні без эмоцый). Выберыце самую важную інфармацыю з тэкста. Прадстаўце яе ў выглядзе кластара. Работу пачніце з асноўнай інфармацыі *Дземідзёнак*, паступова дабаўляючы асноўныя сэнсавыя адзінкі.

II група – чырвоны капялюш (эмацыянальнае меркаванне без тлумачэнняў). Кожны ўдзельнік групы павінен выразіць свае пачуцці наконт прачытанага тэксту некалькімі сказамі. А пачаць можна так:

Мяне захапіла...

Мяне здзівіла ...

На мяне ...

III група – чорны капялюш (адлюстроўвае праблемы і цяжкасці). Ваша група адказвае на пытанне: што самае горшае можа адбыцца ў жыцці Дземідзёнкі?

Адкажыце на пытанне, выкарыстоўваючы прыём ПОПС (пазіцыя, тлумачэнне (абгрунтаванне), прыклад, меркаванне. Прымяненне гэтага прыёму вучыць даказваць сваю пазіцыю і меркаванне па тэме ўрока). Вам неабходна запісаць чатыры сказы, якія будуць адлюстроўваць наступныя чатыры моманты ПОПС-формулы:

Мы лічым, што....

Таму што...

Мы можам паказаць гэта на прыкладзе з твора...

Зыходзячы з гэтага, мы робім наступныя вывады... .

IV група – зялёны капялюш (творчыя падыход да апісання знешнасці галоўнага героя апавядання). Карыстаючыся тэкстам, складзіце партрэт Дземідзёнкі, апісаўшы яго знешнасць. Выдзеліце неабходныя прыметнікі ў тэксце. Знайдзіце дзеясловы, якія гавораць пра дзівацтва Дземідзёнкі.

V група – жоўты капялюш (пазітыўныя меркаванні). Выкарыстоўвайце прыём «Алітэрацыя» (паўтор зычных гукаў). Прыблізныя адказы: адметны, цярплівы, памяркоўны, летуценнік, дабрадушны, добразычлівы.

Раскрыце паняцце «дзівак» або патлумачце самі гэта паняцце. Успомніце творы беларускай ці рускай літаратуры, у якіх расказваецца пра дзівакоў (А. Макаёнак «Зацюканы апостал», В. Адамчык «Дзікі голуб», А. Дудараў «Вечар», А. Кудравец «Сачыненне на вольную тэму»).

VI група – сіні капялюш (абагульненне таго, што сказалі члены іншых груп). Падзяліце тэкст на сэнсава-стылістычныя часткі. Перад вамі ліст чыстай паперы. На гэты ліст адна за адной наклеіце нарэзкі каляровай паперы, якія, на вашу думку, адпавядаюць па колеры кожнай сэнсава-стылістычнай частцы. Далей падбярыце фон музыкі да кожнай часткі і запішыце словамі насупраць кожнай палоскі, пасля таго як прыклеіце палоскі да ліста. Вынікам работы павінна стаць каляровая карта твора.

Кожная група абараняе сваю работу (не больш за 3 хв.).

5. Абмеркаванне і карэкцыя.

Зараз мы павінны адказаць на схаванае ключавое пытанне: «Чаму Дземідзёнак робіць менавіта так, а не інакш?»

Вядучы звяртаецца да пытанняў, якія былі вызначаны ўдзельнікамі на пачатку заняткаў (прымацаваны на галінкі дрэў).

– Ці атрымалі мы адказы на пастаўленыя пытанні падчас работы ў групах?

– Як вы думаеце, ці будзе цікава дзецям такая форма работы на ўроку літаратуры?

6. Рэфлексія.

Удзельнікі прымацоўваюць выявы птушак да дрэва, вызначыўшы сваё месца на семінары.